

Сабол Д. М.,
ст. викладач кафедри
методики та психології
дошкільної і початкової освіти
ІППО КУ імені Бориса Грінченка

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена питанням психологічного комфорту учнів початкової школи, а саме, впливу психологічного благополуччя дитини в класі на успішність навчання. Акцент поставлено на завданнях вчителя щодо формування позитивного мікроклімату в класі.

Ключові слова: психологічний комфорт, розвиток дитини, психологічне налаштування, адаптація, криза 7-ми років, позиція вчителя, колективна діяльність, ефективне спілкування з дітьми.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Однією з важливих проблем для успішного навчання в початковій школі є психологічне благополуччя учнів. Психологічний комфорт необхідний не тільки для розвитку дитини і засвоєння нею знань. Від цього залежить фізичний та емоційний стан дітей, що, в свою чергу, теж сприяє успішному навчанню, забезпеченню якісного засвоєння знань.

Цій проблемі приділялось завжди багато уваги, і ми хочемо ще раз підкреслити важливість даної теми. Тому, основною метою даної статті є аналіз важливості комфортного самопочуття молодшого школяра в навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. «Комфорт – умови життя, вимоги, обстановка, що забезпечують зручність, спокій і затишок» – із словника психолого-педагогічних термінів і понять. Психологічне налаштування перед будь-яким видом діяльності – важлива складова психологічного комфорту при подальшій роботі, в тому числі, і у навчанні. Чи буде в класі психологічний комфорт або дискомфорт, залежить від учителя, особливо це помітно у початковій школі.

Щоб дитина розвивалася різносторонньо, не тільки інтелектуально, а й морально (тобто як особистість), вчителю необхідно звертати увагу на різні важливі аспекти, в тому числі на створення психологічного комфорту у класі.

В першу чергу варто неабияку увагу приділити 1-му класу, особливо адаптації дітей до навчання. Діти, які були до школи в колі сім'ї, або в дошкільному навчальному закладі, до якого звикли, і який став для них звичним і майже родинним, тепер змушені полишити комфортні умови і прийти в незвіданий, невідомий для них світ. У багатьох з них виникає, окрім позитивних очікувань, невелика напруга, або тривожність, а в когось – страх. Якщо у дитини і залишиться такий стан, він буде перешкоджати навчанню і бажанню ходити до школи. Тому перед учителем початкових класів стоїть величезна місія. Окрім уміння навчити діток читати, писати, рахувати, думати, навчатись, надзвичайно важливо створити позитивний мікроклімат для першокласників.

Стосунки дітей у класі складаються теж часто за участю учителя. Учитель виділяє окремих учнів як зразок для інших у навчанні і поведінці, звертає увагу й на відхилення у поведінці інших дітей. Це не завжди добре.

Вчителю потрібно слідкувати за тим, щоб не допустити у дітей комплексів, невпевненості в собі. У класі не повинно бути поділу на «хороших» і «поганих», «розумних» і «дурних». Як правило, більшість молодших школярів відтворює у своєму ставленні до різних дітей ставлення вчителя, не досить усвідомлюючи критерії, з яких вчитель виходить у своїй оцінці тих, чи інших учнів. Кожна дитина повинна відчувати віру вчителя в свої сили. Ситуація успіху (Я можу!) формує у дитини віру в себе, вчить долати труднощі, допомагає усвідомити своє просування вперед. Психологічна безпека освітнього процесу – це стан захищеності школяра від загроз його гідності, душевному благополуччю, позитивному світосприйняттю і ставленню до себе. Не дуже добре захвалювання, особливо порівняння або протиставлення – це може призвести до ізоляції дітей.

Від стилю спілкування, що складається між учнем і вчителем залежить самопочуття і активність дитини. Не будемо зараз описувати всім нам відомі стилі: авторитарний, демократичний, ліберальний, гіперопіку, їх переваги і недоліки. Варто звернути увагу на спілкування з дітьми і на згуртування класного колективу. Згуртованість класу починає формуватись в перші дні навчання в школі. У вчителів, які не можуть налагодити нормальні стосунки з дітьми, значна частина учнів класу через деякий час починає виявляти байдужість до школи. Отже, шкільне життя передбачає взаємодію учнів і педагогів. Від якості цієї взаємодії залежить

пристосованість дітей до школи, адаптація до нових умов, можливість учня розкритися, не тривожитися. Це все допомагає засвоєнню знань і успішному навчанню.

Декілька слів варто приділити 2-му класу. В основному, це дітки 7-ми років. Всі ми з Вами знаємо, що існує криза 7-ми років.

На думку багатьох дослідників, початок шкільного навчання збігається з віковим кризою семи років, або прискорює її (для першокласників 6-ти років). Переживання починають осмислюватися, з'являються ефективні узагальнення, «логіка» почуттів. Певні вимоги до самого себе, бажання добитися успіху і положення в соціумі виникають саме у зв'язку з кризою семи років. Для цього віку характерні такі негативні прояви: порушення психічної рівноваги, нестійкість волі, настрою і т.д.

Фізіологічною основою цієї кризи вважається ендокринний зсув, що супроводжується бурхливим зростанням тіла, збільшенням внутрішніх органів, вегетативною перебудовою. Найбільш яскравими симптомами перехідного періоду є примхливість, нервозність, образливість, плаксивість, упертість, негативізм, «прилипання», кривляння, «мавпування», дратівливість, запальність, агресивність, конфліктність, мстивість, зухвалість і т.п. Діти стають неслухняними і насилу піддаються виховним впливам дорослих.

У порівнянні з «класичними» описами криза семи років останнім часом помітно «помолодшала», більшість дітей проходять її в дошкільний період, починаючи приблизно з 5,5 років, і лише частина дітей переживає його в першому класі. Наступ цієї кризи – одна з ознак психологічної готовності дитини до школи.

Дитині, в дошкільному віці, та ще в першому класі, що жила переважно емоціями, імпульсивними реакціями, спонтанними бажаннями, грою, доводиться тепер придушувати свою активність і підкорятися шкільній дисципліні, вимогам вчителя. Протягом чотирьох уроків дитина повинна концентрувати увагу на навчальному матеріалі, навіть якщо запропоновані завдання для неї малоцікаві.

Статистика свідчить, що 90% першокласників з радістю ідуть до школи, а в 3-му класі багато дітей не хоче йти до школи, бо там у них складаються не найкращі стосунки з дітьми і вчителем. Отже, 2-й клас якраз посередині в цій статистиці, тому варто врахувати ці негативні тенденції.

Позиція вчителя на уроці та на перерві, стиль його поведінки і спілкування (вербальна та невербальна лексика) серйозно впливають і на клімат уроку, і ставлення учнів до навчання.

Учитель, який підвищує постійно голос, кричить на дітей, дратується, не бажає себе стримувати, негативно впливає на працездатність дітей, їх бажання вчитися та на їх психічне самопочуття. Такий вчитель викликає у дітей негативні переживання, замість налаштування на продуктивне навчання. У учнів може з'явитись тривожність, невпевненість у собі, почуття незахищеності, страх. Від цього у дітей можуть з'являтися психосоматичні захворювання та небажання відвідувати школу.

Учитель має вміти організовувати колективну діяльність дітей з тим, щоб вони відчували комфорт і гармонію в соціальному оточенні. «Педагогічне бачення» передбачає здатність вчителя вловлювати і невидимі нитки симпатій і антипатій, дружби і неприязні, які пронизують дитячий колектив. Також воно

передбачає здатність вчителя бачити шляхи впливу на дітей з метою згуртування колективу класу. Діти повинні бачити, що учитель уважний до кожного учня, добре до всіх ставиться. Учителю бажано цікавитись внутрішнім світом школярів, намагатись покращити умови розвитку їх особистості, намагатись орієнтуватись на взаємодію з учнями, а не на диктат. Не допустимі є ті оцінки школяра, які відносяться до особистості учня, наприклад «Ти ледар», або «Ти поганий учень». Це так звані «Ти-висловлювання», які ображають дитину і налаштовують її на агресивний самозахист. Тільки мудре, доброзичливе ставлення першого учителя сприятиме адаптації учня до нового виду діяльності – учіння. Коли в молодшій школі, в окремому класі дружня, приємна, доброзичлива обстановка, у дитини багато друзів, заохочення іти до школи буде набагато більше, від цього кращими можуть стати і знання і успішність дитини. А цього хочуть всі: і учні, і їх батьки і, безумовно, – самі вчителі.

Отже, можемо зробити такі **висновки**, що для успішного навчання дітей в початковій школі учителю важливо:

- створювати комфортне самопочуття молодшого школяра в навчальному закладі;
- приділяти особливу увагу адаптації дітей до навчання в 1-му класі;
- знати вікові особливості дитини початкової школи, особливо 6-ти і 7-ми років;
- володіти ефективними прийомами спілкування з молодшими школярами;
- вміти організувати колективну діяльність дітей з тим, щоб вони відчували комфорт і гармонію в соціальному оточенні.

Джерела

1. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / Упорядн. Ю. В. Буган, В. І. Урусський. – Тернопіль: Астон, 2001. – 176 с.
2. Людина і суспільство. Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп./ За ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. — Львів: Світ, 2005.
3. Максименко С. Д. Індивідуальні особливості мислення дитини – К.: Знання УРСР, 1977. – 48с.
4. Максименко С. Д. Основи генетичної психології. – К., 1998. – 218с.
5. Максименко С. Д. Общая психология. – К.: Ваклер, 1999. – 528с.
6. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. – К.: Наукова думка, 1999. – 216с.
7. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі: [В 2 т]. Т.1: Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. – К.: Форум, 2002. – 319с.
8. Максименко С. Д., Максименко К. С., Папуча М. В. Психологія особистості: Підручник. – К.: ТОВ «КММ», 2007. – 296с.
9. Максименко С. Д. Особистість починається з любові / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота : Науково-практичний та освітньо-методичний журнал. – 2004. – № 9. – С. 1 – 8.
10. Пономарев Я. А. Психология творческого мышления / Под ред. Леонтьева. – М.: изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1960. – 348 с.
11. Рибалка В. В., С. Д. Максименко: генетико-психологічна теорія народження, зростання та існування особистості / В. В. Рибалко // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 3. – С. 1 – 4.

12. Хазратова Н.В. Формирование креативности под влиянием микросреды. –М.: Ин-т психологи, 1994. –206 с.
13. 1576.ua/people/4599.
14. <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18&t=33592>
15. <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%>

Статья посвящена вопросам психологического комфорта учеников начальной школы, а именно, влияния психологического благополучия ребенка в классе на успешность обучения. Акцент поставлен на задачах учителя по формированию позитивного микроклимата в классе.

Ключевые слова: психологический комфорт, развитие ребенка, психологический настрой, адаптация, кризис 7 лет, позиция учителя, коллективная деятельность, эффективное общение с детьми.